

УДК 628.4

Хаєцький Х.С., к. г. н., доцент,

доцент кафедри екології,

природничих та математичних наук

КЗВО “Вінницька академія безперервної освіти”

Антіпов Станіслав Андрійович,

здобувач вищої освіти спеціальності 101 “Екологія”

ступеня вищої освіти “Магістр”

КЗВО “Вінницька академія безперервної освіти”

СТРАТЕГІЯ ПОВОДЖЕННЯ З ТВЕРДИМИ ПОБУТОВИМИ ВІДХОДАМИ В УКРАЇНІ

Анотація. В статті розглянуто загальну стратегію поводження з твердими побутовими відходами в Україні, яка включає їх утворення, накопичення, зберігання, переробку, утилізацією і захоронення. Вивчено тенденції і сучасні способи системи управління твердими побутовими відходами в Україні. З'ясовано, що розвиток роздільного збирання і перероблення твердих побутових відходів є невід'ємною частиною підвищення ефективності використання природних ресурсів і переходу територіальних громад до стратегії їх сталого розвитку.

Ключові слова: тенденція, управління, відходи, екологічний стан, сталий розвиток.

Постановка проблеми. Проблема твердих побутових відходів (ТПВ) в Україні вирізняється особливою масштабністю і значимістю як внаслідок домінування в національній економіці ресурсоємних багатовідхідних технологій, так і через відсутність впродовж тривалого часу адекватного реагування на її виклики. Значні масштаби ресурсокористування й енергетично-сировинна спеціалізація національної економіки разом із застарілою технологічною базою визначали і надалі визначають високі показники утворення та нагромадження ТПВ. Такі обставини призводять до поглиблення екологічної кризи і загострення соціально-економічної ситуації в суспільстві та обумовлює необхідність реформування і розвитку з урахуванням вітчизняного та світового досвіду всієї правової й економічної системи, що регулює використання природних ресурсів загалом та управління ТПВ зокрема. Проблема ТПВ є однією з ключових екологічних проблем і більш вагомою в ресурсному аспекті [1-2].

Результати досліджень та їх обговорення. Стратегія поводження з ТПВ, полягає у необхідності вирішення критичної ситуації, яка склалася з утворенням, накопиченням, зберіганням, переробленням, утилізацією та захороненням ТПВ і характеризується подальшим розвитком екологічних загроз. Високий рівень утворення ТПВ та низькі показники їх використання як вторинної сировини призвели до того, що в Україні щороку в комунальному секторі нагромаджуються значні обсяги ТПВ, з яких лише незначна частина застосовується як вторинні матеріальні ресурси, решта потрапляють на звалища [5-6].

Відмінність ситуації, що склалася з ТПВ в Україні, порівняно з іншими розвинутими країнами полягає у великих обсягах утворення ТПВ та у відсутності інфраструктури поводження з ними. При цьому наявність такої інфраструктури є неодмінною ознакою всіх економік розвинутих країн.

Загалом система управління ТПВ в Україні характеризується такими тенденціями:

- накопичення відходів у побутовому секторі, що негативно впливає на стан навколишнього природного середовища (НПС) і здоров'я людей;
- здійснення неналежним чином утилізації і видалення ТПВ;
- розміщення ТПВ без урахування можливих небезпечних наслідків;
- неналежний рівень використання ТПВ як вторинної сировини внаслідок недосконалості організаційно-економічних засад залучення їх у виробництво;
- неефективність впроваджених економічних інструментів у сфері поводження з ТПВ [7].

Значні обсяги накопичених в Україні ТПВ і відсутність ефективних заходів, спрямованих на запобігання їх утворенню, утилізації, знешкодження та видалення, поглиблюють екологічну кризу

і стають гальмівним фактором розвитку національної економіки. Така ситуація обумовлює необхідність створення і забезпечення належного функціонування загальнодержавної системи запобігання утворенню ТПВ, збирання, перероблення та утилізації, знешкодження і екологічно безпечного видалення. Це повинно бути невідкладним завданням навіть в умовах відносної обмеженості економічних можливостей як держави, так і основних утворювачів ТПВ. Таким чином, єдиним можливим шляхом урегулювання ситуації є створення комплексної системи управління відходами [2].

Розв'язання зазначеної проблеми є ключовим у вирішенні питань енерго- і ресурснезалежності держави, економії природних матеріальних і енергетичних ресурсів та актуальним стратегічним завданням (пріоритетом) державної екологічної політики.

Сьогодні стратегія поводження з ТПВ в Україні має визначати головні напрями державного регулювання у сфері поводження з ТПВ в найближчі десятиліття, враховуючи європейські підходи з питань управління відходами, що базуються на положеннях директив ЄС. Адже обсяги утворення ТПВ в Україні в середньому становлять 50 млн. м³ або близько 11 млн. тонн. Незважаючи на те, що впродовж останніх 20 років чисельність населення України постійно скорочується, обсяги утворення ТПВ збільшуються. Показник утворення ТПВ в Україні в середньому становить 250-300 кілограмів на рік на людину і має тенденцію до зростання. Слід зазначити, що державний облік і статистика ТПВ в Україні мають суттєві недоліки. У статистичній звітності і нормативно-правових актах щодо поводження з ТПВ оперують як об'ємними, так і ваговими категоріями. Перерахунок одних одиниць в інші призводить до значних похибок під час проведеної оцінки і прогнозів [3].

Домінуючим способом поводження з ТПВ залишається їх вивезення та захоронення на полігонах і сміттєзвалищах. У 2021 році лише 5,8% утворених ТПВ перероблено, в тому числі 2,71% (1,3 млн. м³) - утилізовано (спалено), 3,09% (1,53 млн. м³) - спрямовано на інші сміттєпереробні комплекси та близько 0,003% (2000 м³ - компостовано. Решту (близько 94%) розміщено на полігонах та сміттєзвалищах, яких станом на 2021 рік в Україні налічувалося 5470 одиниць, з них 305 (5,6%) перевантажені, а 1646 одиниць (30%) не відповідають нормам екологічної безпеки. За експертними оцінками більше 99% функціонуючих полігонів не відповідають європейським вимогам. Як правило, внаслідок недостатнього рівня контролю або відсутності належної системи поводження з ТПВ, за офіційними даними, щороку утворюється понад 27 тис. несанкціонованих сміттєзвалищ [4].

Неналежним чином проводиться робота з паспортизації, рекультивациі і санації сміттєзвалищ. З 1551 сміттєзвалища, що потребують паспортизації, у 2021 році фактично паспортизовано 380 (потребує паспортизації 21% сміттєзвалищ їх загальної кількості). З 509 сміттєзвалищ, які потребують рекультивациі, фактично рекультивовані 86 (7,7% потребує рекультивациі) [4].

Висновки. Таким чином, сучасні способи управління ТПВ в Україні:

- орієнтовані на полігонне захоронення ТПВ, їх розміщення на сміттєзвалищах (полігонах) або стихійних сміттєзвалищах, більшість з яких не відповідають вимогам екологічної безпеки;
- мають низький технологічний рівень;
- обмежені підходами до прийняття комплексних управлінських рішень та фінансовими ресурсами;
- мають низький рівень впровадження інноваційних екологобезпечних і енергоефективних технологій.

Низькі тарифи на послуги із захоронення ТПВ не створюють для суб'єктів господарювання і місцевих органів влади (територіальних громад) стимулів для перероблення ТПВ. Відсутність системи перероблення (у тому числі системи роздільного збирання) ТПВ призводить до втрати Україною щороку мільйонів тонн ресурсоцінних матеріалів, що містяться у ТПВ, які потенційно можуть бути введені у господарський обіг. Розвиток роздільного збирання і перероблення ТПВ є невід'ємною частиною підвищення ефективності використання природних ресурсів і переходу територіальних громад до стратегії їх сталого розвитку.

Список використаних джерел

1. Екологічна безпека Вінниччини. Монографія. За заг. ред. Олександра Мудрака. Вінниця: ВАТ "Міська друкарня". 2008. 456 с.

2. Екологічне управління: Підручник. В.Я. Шевчук, Ю.М. Саталкін, Г.О. Білявський та ін. К.: Либідь, 2004. 432 с.
3. Національна стратегія управління відходами в Україні до 2030 року - URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/820-2017-%D1%80#Text> (дата звернення: 10.05.2023).
4. Офіційний сайт Всеукраїнської екологічної ліги - URL: <https://www.ecoleague.net/> (дата звернення: 10.05.2023).
5. Петрук В.Г., Мудрак О.В. Про стан організації інтегрованого управління та поводження з твердими побутовими відходами у м. Вінниці та Вінницькій області. Зведений звіт ЄС. Вінниця, 2006. 91 с.
6. Петрук В.Г., Мудрак О.В., Яворська О.Г. та ін. Інтегроване управління та поводження з твердими побутовими відходами у Вінницькій області. Моногр. Під ред. В.Г. Петрука. Вінниця: УНІВЕРСУМ. Вінниця. 2007. 160 с.
7. Радовенчук В.М. Гомеля М.Д. Тверді відходи: збір, переробка, складування. Навчальний посібник. К.: Кондор, 2010. 552 с.

УДК 631.145

Хасцький Г.С., к. г. н., доцент,

доцент кафедри екології,

природничих та математичних наук

КЗВО “Вінницька академія безперервної освіти”

Поперечний Павло Володимирович,

здобувач вищої освіти спеціальності 101 “Екологія”

ступеня вищої освіти “Магістр”

КЗВО “Вінницька академія безперервної освіти”

ОЦІНКА ВПЛИВУ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПрАТ “КАЛИНІВСЬКИЙ МАШИНОБУДІВНИЙ ЗАВОД” НА КОМПОНЕНТИ ДОВКІЛЛЯ

Анотація. У статті розглянуто оцінку впливу господарської діяльності ПрАТ “Калинівський машинобудівний завод” у Вінницькій області на компоненти довкілля. Охарактеризовано історію створення підприємства, технології, виробничі потужності, сировинну базу, найменування продукції, логістику, аудит і маркетинг. Вивчено оцінку впливу підприємства на різні компоненти довкілля. Доведено необхідність проведення екологічного контролю та запропоновано комплекс заходів, направлених на зменшення техногенного навантаження товариства на навколишнє природне середовище.

Ключові слова: антропогенний вплив, екологічний стан, продукція, відходи, навколишнє природне середовище.

Постановка проблеми. Створення обладнання для харчової і переробної промисловості з метою задоволення продовольчих потреб людини спричинило низку видів діяльності, які виснажують природні ресурси і призводять до значного погіршення стану компонентів довкілля через різні види забруднення. Такий антропогенний вплив, що здійснений в гонитві за економічним розвитком, спричиняє забруднення різних компонентів навколишнього природного середовища, їх виснаження, деградації, зникнення багатьох видів рослин і тварин, погіршення стану здоров'я місцевого населення. Наразі багато підприємств на території Вінницької області спричиняють небажані наслідки негативного впливу на компоненти довкілля. Саме екологічні проблеми в місцевих територіальних громадах, які виникають через неефективну діяльність таких підприємств змушують шукати механізм ефективної оцінки і зменшення антропогенного впливу на навколишнє природне середовище та реалізації комплексу заходів щодо поліпшення екологічної ситуації, що склалася [2, 5].